

УДК 347.951(477)«1926/1934»

Губар Сергій Володимирович –
кандидат юридичних наук, здобувач
Національної академії внутрішніх справ;
Дорошук Ніна Олександрівна –
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ

ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ СУДАМИ УСРР У РОКИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Визначено засади призначення покарання судами УСРР у роки колективізації сільського господарства. Констатовано, що суди УСРР, призначаючи заходи соціальної оборони (покарання), повинні були керуватися як загальними правилами, визначеними КК УСРР 1927 р., так і особливими, додатково запровадженими правлячою партією, що надходили до виконавців у формі відомчих нормативно-правових актів.

Ключові слова: засади призначення покарання; заходи соціальної оборони; суд УСРР; злочин; санкція; колективізація.

Проблема призначення покарання, дотримання в судовій практиці обов'язкових закріплених законом вимог набуває особливого значення в сучасних реаліях України. Адже їх порушення чи покладення в основу спотворених цінностей може спричинити трагічні зміни не лише в долі окремої людини, але й цілого народу. Переконливим підтвердженням того слугує вивчення теорії та практики призначення покарання в УСРР у роки колективізації сільського господарства.

Дослідженню проблеми призначення покарання приділяли увагу відомі вчені-криміналісти М. І. Бажанов, Г. С. Гаверов, І. М. Гальперін, В. К. Дуюнов, І. І. Карпець, Г. А. Кригер, Ю. Б. Мельникова, В. В. Полтавець, В. І. Тютюгіна, О. Г. Фролова,

С. Д. Шапченко, С. С. Яценко. Водночас історичні аспекти цієї проблеми залишаються малодослідженими.

Метою цієї статті є дослідження загальних та особливих засад призначення покарання судами УСРР у роки колективізації сільського господарства.

Упродовж 1920-х – початку 1930-х рр. одним із ключових принципів призначення покарання був класовий підхід. У часи революції 1917-1921 рр. вважалося, що переможені експлуататорські класи чинитимуть запеклий опір «владі робітників і селян», що в умовах мирного будівництва трансформується з відкритої конфронтації в злочинну діяльність.

У політичному звіті XVI з'їзду ВКП(б), що відбувся у 1930 р., Й. Сталін окремо зупинився на визначенні форм, яких на той час набував класовий опір ворога: «Злісне шкідництво верхівки буржуазної інтелігенції у всіх галузях нашої промисловості, звірська боротьба куркульства проти колективних форм господарства у селі, саботаж заходів радянської влади з боку бюрократичних елементів апарату, які є агентурою класового ворога – такі поки що головні форми опору тих класів нашої країни, які відживають» [1, с. 526]. Розвиваючи тезу «вождизму», один із провідних теоретиків у галузі кримінального права того часу Г. І. Волков надав ґрунтовне роз'яснення класової природи злочинів у радянській державі: «Капіталістичні елементи, будучи «організованою силою», лише частково виступають у якості безпосередніх виконавців, а переважним чином використовують найбільш відсталі групи середняків, бідняків і колгоспників, які ще недостатньо вийшли з-під куркульського впливу, а також декласовані елементи, професійних злочинців... та представників нестійкої, відсталі частини робітників, які не позбулися дрібнобуржуазних забобонів» [2, с. 86, 101]. З огляду на це, суди УСРР були зобов'язані забезпечити класову диференціацію репресії.

Привертає до себе увагу той факт, що КК УСРР 1927 р. не містив поняття «покарання» – замість нього вжито поняття «заходи соціальної оборони». Їх мету було визначено арт. 6 КК УСРР (статті тоді називалися артикулами – прим. авт.):

«а) взагалі запобігти злочинам; б) унеможливити особам, що заподіяли суспільно небезпечні дії, вчинення нових злочинів; в) при звичаювати осіб, що заподіяли суспільно небезпечні дії, до умов вільного співжиття трудящих. Заходи соціальної оборони не можуть мати за мету завдання фізичних страждань або приниження людської гідності й не мають своїм завданням відплату й кару» [3]. Напевно, саме тому поняття «покарання» було замінено. Таким чином, визначаючи заходи соціальної оборони, законодавець прагнув виправлення засудженого, однак лише в тому випадку, якщо за своїми індивідуальними характеристиками той був до цього схильний. У протилежному разі суспільство потрібно було захистити від злочинних посягань шляхом призначення «вищих заходів соціальної оборони – розстрілу або проголошення за ворога трудящих з позбавленням громадянства УСРР і тим самим громадянства Союзу РСР із вигнанням за його межі назавжди» [3, арт. 21]. Отже, призначаючи заходи соціальної оборони, суд повинен був спиратися на принцип класового підходу та керуватися низкою інших вимог, які, оперуючи сучасними поняттями, можна назвати засадами призначення покарання.

Кримінальний кодекс УСРР, затверджений постановою ВУЦВК від 8 червня 1927 р., не містив окремого розділу щодо основного кримінально-правового змісту інституту призначення покарання. Тож, загальні засади призначення заходів соціальної оборони визначатимемо, аналізуючи артикули Загальної та Окремої (саме такою була назва) частин КК УСРР 1927 р. Варто зауважити, що в роки колективізації суди УСРР повинні були керуватися не лише загальними правилами, але і додатковими, що слід пояснювати прагненням компартійного керівництва використати судову репресію для реалізації завдань політико-господарських кампаній.

Про загальні правила призначення покарання йдеться в арт. 7 КК УСРР: «...призначаючи заходи соціальної оборони, суд, керуючись соціалістичною правосвідомістю, діє на точній підставі окремих артикулів Загальної та Окремої частин цього Кодексу». Вимога щодо неухильного дотримання вимог закону була, безумовно, прогресивним кроком, порівняно з попереднім

законодавством, однак дефініція «керуючись соціалістичною правосвідомістю» певним чином насторожує. Адже у 1920-х рр., як зазначає відомий радянський правознавець М. О. Чельцов-Бебутов, «соціалістична правосвідомість як яскраво революційна» вважалася основним витокom права [4, с. 66] і, як засвідчує історія, була первинною відносно нормативно-правових актів.

Видаються дисонативними також закріплені в ч. 1 арт. 7 КК вимога до суду діяти «на точній підставі окремих артикулів Загальної і Окремої частини цього Кодексу» і вказівка, що міститься в ч. 2 арт. 7, відповідно до якої дозволено призначати заходи соціальної оборони за аналогією, «якщо тієї чи іншої суспільно небезпечної дії безпосередньо не передбачено у цьому Кодексі» (була б людина хороша...).

Таким чином, за КК УСРР, як і згідно з вимогами чинного КК України, суд повинен був призначати заходи соціальної оборони в межах санкції артикулів Окремої частини КК, за якими кваліфіковано дії винного. Однак правила кваліфікації окремих злочинів, які заважали проведенню політико-господарських кампаній, встановлювалися політичними директивами, які надходили до працівників органів кримінальної юстиції у вигляді підзаконних актів. Так, перехід до суцільної колективізації викликав опір переважної більшості селянства, одними з найперших його проявів було обурення та ігнорування «пропозицій» усупільнювати землю, худобу тощо. Зазначені дії як такі не містять ознак злочину, однак перешкоджають реалізації завдань колективізації. У численних директивах Народного комісаріату юстиції (НКЮ) УСРР було відзначено, що ці та подібні дії потрібно кваліфікувати як «антиколгоспну агітацію», що за своїм змістом є антирадянською, і притягувати винних до відповідальності за арт. 54¹⁰ КК УСРР «За пропаганду або агітацію, що полягає в заклику до повалення, підризу або послаблення радянської влади чи до заподіяння окремих контрреволюційних злочинів (арт. 54²–54⁹), а також за розповсюдження або виготовлення чи переховування літератури такого змісту» [5]. Отже, в основі всього «соціалістична правосвідомість».

У роки колективізації судами УСРР найбільше було розглянуто справ про злочини, кваліфіковані за статтями 54⁸, 54¹⁰, 57, 58, 59, 69, 99, 119, 170. Санкції окремих з них передбачали декілька основних заходів соціальної оборони. Наприклад, санкцією арт. 69 «За опір поодиноким громадянам представникам влади, коли ці представники виконують покладені на них законом обов'язки» передбачений захід соціальної оборони у вигляді позбавлення волі або примусової праці на строк до шести місяців. Суд повинен був обрати один з них («правильному» ж вибору сприяли партійні вказівки). Так, у Інструктивному листі НКЮ УСРР від 16 квітня 1930 р. містилася категорична вимога відмовитися від короткострокового позбавлення волі – в разі «впертого» невиконання винні підлягали притягненню до відповідальності [6, п. 2].

Санкціями вищезазначених статей КК УСРР було передбачено основні та додаткові заходи соціальної оборони, останні були як обов'язковими, так і факультативними. Наприклад, санкція арт. 119 КК «За невиконання зобов'язань за договором, укладеним з державою або кооперативною громадською установою чи підприємством» передбачала позбавлення волі на строк до п'яти років з конфіскацією всього або частини майна чи без такої. Роз'яснення відносно доцільності приєднання до основного заходу соціальної оборони додаткового так само містили підзаконні акти. Наприклад, згідно з п. 4 Обіжника НКЮ УСРР від 31 серпня 1930 р., «До підсудних, визнаних винними у злісному та зловмисному невиконанні обов'язків та умов контрактиції, уживати таку репресію, яка відповідала би цілям загального та спеціального попередження. Обираючи заходи соціальної оборони майнового характеру, зважати не лише на загальний майновий стан підсудного, а так само на той прибуток, що він йому мав...» [7].

Суди УСРР також мали призначати заходи соціальної оборони з урахуванням положень Загальної частини КК УСРР (арт. 1–53). Загальна частина КК УСРР, як уже було зазначено, містить визначення мети заходів соціальної оборони, а також норми, якими регламентовано призначення заходів соціальної оборони за замах на злочин (арт. 16–17), за підготовку до злочину

(арт. 18), за співучасть у злочині (арт. 19, 20), за сукупності злочинів (арт. 45), визначаючи особливості та обмеження щодо призначення заходів соціальної оборони «малоліткам» – дітям до 14 років та «недоліткам» – 14–18 років (арт. 11).

У роки колективізації судам УСРР найбільш широко доводилося застосовувати арт. 34 КК УСРР, відповідно до якого суд набував права застосовувати такі заходи соціальної оборони, як видворення за межі УСРР чи за межі окремої місцевості з обов'язковим поселенням або із заборобою проживати в окремих місцевостях строком не більше як п'ять років «щодо притягнених у справі осіб у разі недоведеності закинутих їм звинувачень, якщо суд визнає, що через їхню минулу злочинну діяльність або через зв'язок із злочинним оточенням залишити цих осіб у даній місцевості є суспільно небезпечним» [3]. «З прийняттям цієї норми, – зазначає І. Й. Бойко, – нехтувалася загальновизнана в теорії кримінального права засада про те, що закон не має зворотної сили» [8, с. 354]. До того ж, дефініція «зв'язок зі злочинним оточенням» видається настільки невизначеною, що межі суддівського розсуду фактично розчинялися. Застосування арт. 34 КК було одним з основних засобів реалізації політики «ліквідації куркульства як класу». У січні 1931 р. було затверджено таємну постанову ЦК ВКП(б) «Про заходи у справі ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації» [9, с. 148], відповідно до якої власників названих господарств поділяли на три категорії. До першої було віднесено учасників і організаторів антирадянських виступів, їх необхідно було ізолювати від суспільства в тюрмах і концтаборах. До другої категорії належали особи, які чинили «менш активний опір», вони разом із сім'ями підлягали виселенню до північних регіонів країни. Третю категорію становили всі, хто хоч і не чинив опір «розкуркуленню», але і до колгоспу не записувався. Їм надавалися менші та гірші за якістю земельні ділянки [9, с. 148]. Усі ці заходи законодавець не вважав карою, визначаючи їх як «заходи соціальної оборони»(!).

Призначаючи заходи соціальної оборони, суд повинен був ураховувати й ступінь тяжкості вчиненого злочину, спираючись

на класифікацію злочинів, обставини їх учинення. Згідно з арт. 8 КК УСРР, усі злочини поділялися на дві категорії: «а) скеровані проти основ радянського ладу, що його завела в Союзі РСР влада робітників і селян, і тому визнані найнебезпечнішими; б) усі інші злочини». У санкції артикулів, якими було передбачено відповідальність за злочин, віднесений до першої категорії, було зазначено лише нижню межу заходу соціальної оборони, верхню межу було встановлено Загальною частиною КК УСРР. Наприклад, санкція згаданого вище арт. 54¹⁰ КК передбачала позбавлення волі з суворою ізоляцією на строк, не менший шести місяців. Максимальний строк позбавлення волі визначений арт. 27 КК УСРР – 10 років.

У санкції артикулів, що передбачали відповідальність за всі інші злочини, було зазначено лише верхню межу заходу соціальної оборони, нижню визначали відповідні артикули Загальної частини КК. Наприклад, санкція арт. 170-а «За таємне загарбання чужого майна (крадіж), заподіяне без вживання будь-яких технічних засобів уперше і без інших обтяжливих ознак» передбачала захід соціальної оборони у вигляді позбавлення волі на строк до трьох місяців або примусову працю на строк до шести місяців. Мінімальний строк для позбавлення волі, закріплений арт. 27 КК УСРР, – один день, для примусової праці (арт. 28) – так само один день. Таким чином, визначаючи міру заходів соціальної оборони, суди УСРР в усіх випадках керувалися відповідними артикулами Загальної частини КК УСРР.

Кримінальний закон надавав суду можливість суворо не дотримуватись нижньої межі санкції та призначати більш м'який за розміром і за видом захід соціальної оборони, ніж це було передбачено Окремою частиною КК УСРР. Згідно з арт. 46 КК, «суд може допустити такий відступ, але не інакше, як точно подавши у вирок мотиви, що його до того спонукали».

У визначенні заходу соціальної оборони врахуванню підлягали обставини, що його пом'якшують та обтяжують. Спочатку (арт. 43) законодавець зупинився на визначенні обставин, за яких суд призначає більш суворі заходи соціальної оборони: а) якщо заподіяно злочин для відновлення влади

буржуазії; б) якщо злочин хоч і не спрямований безпосередньо проти інтересів радянської держави або інтересів трудящих, проте своїми об'єктивними результатами він може зашкодити цим інтересам; в) якщо злочин заподіяла група, банда чи його заподіяно повторно; г) якщо злочин заподіяно з корисливих або інших брудних спонукань; д) якщо злочин заподіяно з особливою жорстокістю, насильством чи хитрістю або стосовно осіб, що через вік або з інших причин були в особливо безпорадному стані. З огляду на дефініцію «інтереси радянської держави й трудящих», у роки колективізації з метою сприяння проведенню актуальних політико-господарських кампаній завжди існували підстави для призначення суворішого заходу соціальної оборони щодо «куркульсько-заможницьких елементів».

М'якші заходи соціальної оборони, згідно з арт. 44 КК УСРР, суд може призначити, якщо злочин було вчинено: а) хоч і з перевищенням заходів кінцевої оборони, але для оборони від зазіхання на радянську владу або особу і права того, хто обороняється, чи іншої особи; б) з мотивів безкорисливих і без будь-яких брудних спонукань; в) під впливом загрози, примусу, службової або матеріальної залежності; г) у стані значного душевного хвилювання; д) від голоду, злиднів чи під впливом збігу тяжких особистих і родинних умов; ж) через несвідомість або випадковий збіг обставин; е) особою, що не досягла повноліття або в стані вагітності. Отже, саме з урахуванням арт. 44 КК УСРР біднішому селянству призначалися м'якші заходи соціальної оборони.

Окремим чинником, що впливав на призначення заходів соціальної оборони в роки колективізації, була особа винного, про необхідність його врахування наголошено в арт. 42 КК УСРР. Дані, які повинен був з'ясовувати суд, були визначені підзаконними нормативно-правовими актами відомчого характеру. Зауважимо слухність указівок окремих із них, наприклад обіжниками НКЮ та Найвищого суду УСРР було визнано неправомірними вироки про застосування примусової праці до осіб похилого віку [6], а судовим органам під час визначення заходів соціальної оборони рекомендовано враховувати вік та фізичний стан підсудного [10]. Водночас у

ході судового розгляду слід було з'ясовувати соціальний та майновий стан підсудного і обов'язково зазначати його у вирокі, щоб саме на підставі цього визначати міру покарання [11]. «Куркулям» і заможним селянам належало призначати заходи соціальної оборони за верхньою межею санкції статті, що передбачала відповідальність за вчинений ними злочин, робітникам і найбіднішим селянам – за нижньою. Відносно «куркульсько-заможницьких елементів», до того ж, настійно рекомендувалося застосовувати ще й додатковий захід соціальної оборони.

Траплялися також випадки, коли за таке саме діяння осіб різного матеріального і соціального стану притягували до кримінальної відповідальності за різними статтями Кримінального кодексу. Так, за злісне невиконання зобов'язань хлібоздачі «куркулів» та «заможників», до яких існували тверді вимоги, належало притягувати до кримінальної відповідальності за арт. 58 КК УСРР, бідняцько-середняцьку частину села – за арт. 119 КК УСРР. Однак санкція арт. 58 КК УСРР була м'якшою (позбавлення волі на строк до одного року або примусова праця чи штраф у подвійному розмірі невикладених платежів), порівняно з санкцією арт. 119 КК УСРР (позбавлення волі на строк до п'яти років з конфіскацією всього чи частини майна або без такої). Відтак, до КК УСРР було внесено низку змін і доповнень, а саме Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 16 травня 1928 р. передбачений арт. 58 КК: захід соціальної оборони у вигляді штрафу був посилений з двократного до п'ятикратного розміру невикладених платежів [12], а Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 25 липня 1928 р. – до десятикратного [13]. У 1931 р. арт. 58 КК УСРР було доповнено другою частиною, санкція якої передбачала вже не штраф, а конфіскацію всього чи частини майна як обов'язковий додатковий захід соціальної оборони [14].

Такий самий характер доповнень до арт. 57 КК УСРР (за масову з попередньою змовою відмову чи ухилення від сплати або відбування повинностей) та ч. «б» арт. 59 КК УСРР (приховання чи неправдиве свідчення поодинокими особами про кількість таких, що підлягають оподаткуванню чи обліку,

речей). Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 28 вересня 1929 р. санкцію арт. 57 КК УСРР було посилено: позбавлення волі на строк не менше, ніж шість місяців, підлягало доповненню обов'язковою повною або частковою конфіскацією майна засудженого [15]. Посилювалися також штрафні санкції, передбачені п. «б» арт. 59 КК УСРР: замість одногократного розміру було запроваджено трикратний розмір визначеного податку [12], а дещо згодом – десятикратний [13]. Тож, упродовж періоду колективізації вирoki судів у хлібозаготівельних справах ставали усе жорсткішими.

Під час хлібозаготівельної кампанії з врожаю 1930 р. суди УСРР розглянули близько 18 тис. справ, з них 10338 – за невиконання твердих завдань хлібоздачі (арт. 58 КК УСРР), 4538 – умов контрактації (арт. 119 КК УСРР) і близько 3 тис. – за інші соціально небезпечні вчинки, пов'язані з хлібозаготівлею (ідеться про терор, контрреволюційну агітацію, опір владі, хуліганство, службові злочини тощо) [16, п. 2 в]. У постанові колегії НКЮ УСРР з цього приводу відзначено, що «крім окремих випадків, органи юстиції правильно, без механічного підходу застосовували судову репресію залежно від майнового та соціального стану засуджених» [16, п. 2 г]. У справах з обвинувачення «куркульсько-заможного елементу» у вчиненні злочину, передбаченого арт. 58 КК УСРР, позбавлення волі застосовано у 83 % випадків, у 90 % випадків – штраф як додатковий захід соціальної оборони. Середня сума штрафу, накладеного на «куркуля», дорівнювала 782 карб., на середняка – 288 карб.

Завдяки всім ужитим заходам план хлібозаготівлі з врожаю 1930 р. вдалося виконати, що стало для компартійно-радянського керівництва ще одним підтвердженням ідеї про всемогутність методу кримінальної репресії та доцільність його подальшого використання.

У наступному 1931 р., за даними щодо 70 % районів, було засуджено 164016 осіб, з них: «куркулів» – 16835 (10,3 %), заможних селян – 26603 (16,2%), «середняків» – 41911 (25,5 %), незаможників – 15079 (9,2 %), селян, стан яких не визначено – 24048 (14,7 %), колгоспників – 39540 (24,1 %). Як додатковий

захід соціальної оборони конфіскацію майна застосовано щодо 32 % засуджених, з них 75 % становили особи «куркульсько-заможницької верстви», 24 % – середняки і 1 % – інші соціальні групи [17, с. 316].

Отже, загальні засади призначення покарання, встановлені для судів УСРР у роки колективізації, загалом були співзвучними сучасним. Як і нині, суди УСРР мали призначати покарання в межах, визначених у санкції відповідної статті Окремої частини КК УСРР, дотримуватись положень Загальної частини КК УСРР, ураховувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання. Водночас суди УСРР повинні були керуватися не лише законом, але (навіть більшою мірою) і підзаконними нормативно-правовими актами відомчого характеру, зокрема об'їзниками НКЮ та Найвищого суду УСРР, що містили роз'яснення класової сутності заходів соціальної оборони в радянській державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сталин И. Вопросы ленинизма / И. Сталин. – 11-е изд. – М. : ОГИЗ Гос. изд. полит. лит., 1947. – 611 с.
2. Волков Г. И. Классовая природа преступлений и советское уголовное право / Г. И. Волков. – М. : Сов. законодат-во, 1935. – 232 с.
3. Кримінальний кодекс УСРР : затв. постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 8 черв. 1927 р. // Збірник Узаконовень і Розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. – 1927. – № 26–27. – Арт. 132.
4. Чельцов-Бебутов М. А. Преступление и наказание в истории и советском праве / М. А. Чельцов-Бебутов. – Харьков : Юрид. изд-во НКЮ УССР, 1925. – 111 с.
5. Директивний лист Найвищого суду УСРР від 6 черв. 1930 р. // Бюлетень Народного Комісаріату Юстиції та Найвищого суду УСРР. – 1930. – № 8. – С. 121–134.
6. Про хиби в судовій політиці : Інструкт. лист Народ. комісаріату юстиції УСРР від 16 квіт. 1930 р. // Бюлетень

Народного Комісаріату Юстиції та Найвищого суду УСРР. – 1930. – № 5. – Арт. 25.

7. Про боротьбу проти зловмисного невиконання умов контрактації худоби : обіжник Народ. комісаріату юстиції та Найвищ. суду від 31 серп. 1930 р. // Бюлетень Народного Комісаріату Юстиції та Найвищого суду УСРР. – 1930. – № 12. – Арт. 77.

8. Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (ІХ–ХХ ст.) / І. Й. Бойко. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 408 с.

9. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) / С. В. Кульчицький // Україна крізь віки : у 15 кн. / за заг. ред. В. А. Смолія. – Київ : Альтернатива, 1999. – . –

Кн. 11. – 1999. – 335 с.

10. Про обрання як заходу соціальної оборони примусової праці : обіжник Народ. комісаріату юстиції та Найвищ. суду від 30 берез. 1930 р. // Бюлетень Народного Комісаріату Юстиції та Найвищ. суду УСРР. – 1930. – № 5. – Арт. 26.

11. Про дефекти розсліду й судового розгляду справ : обіжник Народ. комісаріату юстиції та Найвищ. суду від 15 листоп. 1930 р. // Бюлетень Народного Комісаріату Юстиції та Найвищого суду УСРР. – 1930. – № 19. – Арт. 147.

12. Про зміну та доповнення Кримінального кодексу УСРР : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 16 трав. 1928 р. // Збірник Узакошень і Розпоряджень Робітническо-Селянського Уряду України. – 1928. – Відділ 1. – № 13. – Арт. 116.

13. Про зміну арт. 58 і 59 КК УСРР : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 25 лют. 1931 р. // Збірник Узакошень і Розпоряджень Робітническо-Селянського Уряду України. – 1931. – № 6. – Арт. 54.

14. Про доповнення арт. 58 КК УСРР : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 25 лип. 1928 р. // Збірник Узакошень і Розпоряджень Робітническо-Селянського Уряду України. – 1928. – Відділ 1. – № 19. – Арт. 175.

15. Про зміну та доповнення Кримінального кодексу УСРР : Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 28 вер. 1929 р. // Збірник Узакошень і Розпоряджень Робітническо-Селянського Уряду України. – 1929. – Відділ 1. – № 24. – Арт. 197.

16. Про участь органів юстиції в переведенні хлібозаготовчої та осінньої засів кампанії : Постанова колегії НКЮ на доповідь оргінстру від 20 квіт. 1931 р. // Бюлетень Народного Комісаріату Юстиції та Найвищого суду УСРР. – 1931. – № 12. – Арт. I б.

17. Зільберштейн А. Підсумки роботи органів юстиції УСРР у хлібозаготівній кампанії 1930/31р. / А. Зільберштейн // Революційне Право. – 1931. – № 6–8. – С. 315–319.
